

مطلوب های اخلاقی در قرآن

دکتر مهدی اسمعیلی صدرآبادی

(عضو هیات علمی دانشگاه حضرت نرجس (س))

دکتر فاطمه قربانی لاکتراشانی

سرشناسه	: اسمعیلی صدر آبادی، مهدی، ۱۳۶۵.
عنوان و نام پدیدآور	: مطلوب های اخلاقی در قرآن / مهدی اسمعیلی صدر آبادی ، فاطمه قربانی لاکتراشانی
مشخصات نشر	: تهران، کلک مشاطه، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۲۸۳ ص
شابک	: ۹۷۸-۶۲۲-۶۹۷۹۱۳-۹
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص، ۲۸۱-۲۸۷: همچنین به صورت زیر نویس.
موضوع	: قرآن - اخلاق
موضوع	: Quran -- Ethics
موضوع	: قرآن — مسائل لغوی
موضوع	: Quran — Language.Style
موضوع	: قرآن — واژه شناسی
موضوع	: Quran -- *Lexicology
موضوع	: قرآن — مترادف ها و متضادها
موضوع	: Quran — Synonyms and antonyms
موضوع	: اخلاق اسلامی — جنبه های قرآنی
موضوع	: Lslamic ethics — Quranic teachi
شناسه افزوده	: قربانی فاطمه، ۱۳۶۱ فروردین
شناسه افزوده	: Ghort ni Fa'em ch
شناسه افزوده	: قربانی لاکتراشانی
رده بندی کنگره	: BP۲۴۷/۸
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۶۱
شماره کتابشناسی ملی	: ۶۰۵۸۰۵۴
شناسه مجوز	: ۹-۳۶۷۹۷-۲۷۹۰۷۶

نویسندگان: مهدی اسمعیلی صدرآبادی- فاطمه قربانی لاکتراشانی

عنوان: مطلوب های اخلاقی در قرآن

طراح جلد: محمد حسین عبدالغفوری

صفحه آرا: طلیعه حبیبی

• چاپ اول: ۱۳۹۸ • تیراژ: ۱۰۰۰ جلد • تعداد صفحات: ۲۸۳ صفحه • قطع: وزیری

• قیمت: ۶۳۰۰۰ تومان

همه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

تلفن درخواست کتاب: ۰۹۱۹۴۵۹۳۹۱۰

پیشگفتار:

«الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا قِيمًا لِيُنْذِرَ بَأْسًا شَدِيدًا مِمَّنْ لَدُنْهُ وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا حَسَنًا»^۱

«تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا»^۲

«يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَهِيدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا»^۳

قرآن بزرگترین ارمغان الهی برای بشریت و منتی عظیم بر جامعه انسانی است که دل ها را با نور خود روشن نموده و دارویی درمانگر برای شفای روحی و اخلاقی است. هر که قرآن را به عنوان دستورالعمل زندگی خویش در پیش روی قرار دهد، سعادت دنیوی و اخروی برای او فراهم می گردد.

قرآن خود را نه، بین انسته و این توصیف بیانگر آن است که هر چه در قرآن بیندیشیم و در آن تدبیر سروده پس خود را با این کتاب الهی بیشتر نمائیم، می توانیم گرانبهاترین معارف و عمیق ترین حکمت ها را از آن دریابیم. زیرا قرآن منبعی کامل و ارائه دهنده به روز ترین و کارآمدترین دستورالعمل در زمینه های تاریخی، فلسفی، حقوقی، اخلاقی، عرفانی و مباحث اعتقادی و... می باشد. دقت و مطالعه لازم در موضوعات مطرح شده، زمینه ساز تغییرات موثر در جامعه اسلام و تبدیل مسلمان رو به رشد و گسترش خواهد شد.

در حوزه مباحث اخلاقی اندیشمندان مسلمان گام های اثرگذاری گذاشته و این مقوله را در ابعاد مختلف مورد بررسی قرار داده اند. اخلاق یکی از محورهای ترین موضوعات مدنظر قرآن بوده و از مهم ترین اهداف رسالت پیامبران به ویژه نبی اکرم اسلام عنوان گشته است. رشد اخلاقی در ابعاد فردی، اجتماعی و خانوادگی، با سامان بخشی روابط بین افراد، زمینه لازم را برای سعادت و رستگاری جامعه فراهم می آورد.

این پژوهش با تمرکز بر پنج عنوان «صداقت، خشوع، عدالت، احسان، حب و عشق» به

۱- کهف/ ۲۰

۲- فرقان/ ۱

۳- احزاب/ ۴۶-۴۷

بررسی شبکه معنایی این واژگان در قرآن پرداخته و با بررسی شبکه معنایی واژگان، هرم مطلوب های اخلاقی در قرآن را طراحی و ارائه می نماید.

از آنجا که مراجعه صرف به کتب لغت بدون توجه به متن، مفسر را دچار تفسیر به رأی می نماید، لذا بررسی واژگان همنشین، عبارات ملازم و مترادف، واژگان متقابل و متضاد، تاثیر مهمی در درک صحیح از معنای واژگان و تحلیل و تفسیر بر اساس آن دارد. اگرچه قرآن کریم کشش و توانمندی ارائه معناسانسانه فضایل اخلاقی را داراست، اما تحقیق حاضر با توجه به اهمیت و وجوه معرفتی و اخلاقی واژگان فوق و نیز مجال پژوهش، این پنج عنوان مطرح شده را در دستگاه ویژه قرآنی مورد تأکید قرار داده است. ضمن اینکه بسیاری از فضایل اخلاقی مطرح شده در زیر مجموعه واژگان فوق قابل تعریف و تبیین می باشد.

این پژوهش به روش توصیفی-تحلیلی و با رویکرد همنشینی، مترادف و متضاد به بررسی شبکه معنایی واژگان در قرآن می پردازد. در ادامه در جهت عینیت و کاربردی ساختن این فضایل، طرق کسب این فضایل را ذکر نموده و غایت دنیوی و اخروی و عقلانیت بحث، در قرآن مورد بررسی قرار می گیرد. در پایان این پژوهش این نتیجه حاصل می گردد که پنج عنوان مطرح در بافت قرآن کریم فراتر از فضیلتی ممدوح بوده و وسعت معنایی آن ها در ابعاد اعتقاد و رفتار و عمل قابل تبیین است.

همچنین غایت و عقلانیتی در قرآن برمطلوب های اخلاقی فوق مترتب است که با احصاء طرق کسب آن ها، قابل استنتاج می باشد. بدون شک تدبیر این سیر، نقش مهمی در شناخت واژگان و تحلیل و تفسیر بر اساس آن دارد که می تواند مورد توجه پژوهشگران، مفسران، اندیشمندان حوزه تفسیر و اخلاق و عرفان قرار گیرد.

این پژوهش در هشت بخش تنظیم شده است. در بخش اول کلیات و مفهوم شناسی، و رویکرد بررسی شبکه معنایی به بحث اخلاق مورد بحث و تفصیل قرار گرفته است. در بخش دوم علم اخلاق، تعریف، موضوع، اصول، و سایر ابعاد این بحث مورد بررسی قرار گرفته و در بخش سوم به معناسناسی احسان پرداخته است. در بخش چهارم، معناسناسی خشوع، در بخش پنجم، معناسناسی حب، در بخش ششم، معناسناسی صداقت، در بخش

هفتم، معناشناسی عدالت پرداخته و در پایان گزارش نهایی از طرح و کتابنامه ارائه گردیده است. مهم ترین و کلیدی ترین واژگان این پژوهش شامل قرآن، مطلوب های اخلاقی، شبکه معنایی، حب، عدالت، صداقت، خشوع، احسان می باشد که به تفصیل مورد بررسی قرار گرفته است.

همچنین برای نمونه جداولی از دو مطلوب اخلاقی برگزیده از این پژوهش به صورت مستجمع طراحی گشته و بر این اساس نمودار آماری ارائه گردیده است تا محوری ترین و کلیدی ترین واژگان در هر شبکه معنایی به عنوان مترادف و یا متضاد مشخص گردد. لذا نتایج این کتاب، به این سوالات پاسخ می دهد که از منظر قرآن کریم، شبکه معنایی مطلوب های اخلاقی (تواضع، حب، صداقت، عدالت، احسان) با تاکید بر واژگان همنشین، مترادف، متضاد چه می باشند؟ در نگاه قرآن، طرق کسب مطلوب های اخلاقی چه بوده و غایت، مقاصد مترتب بر آن چه می باشند؟ امید است مطالب ارائه شده مورد توجه پژوهشگران و اندیشمندان حوزه قرآنی و اخلاقی قرار گیرد.

شایسته است در پایان از همه عزیزانی که در تهیه این مجموعه ما را یاری نمودند، سپاسگزاری نمایم. ضمناً از همه پژوهشگران استدعا داریم تا نظرات اصلاحی و تکمیلی خود را به جیمیل (esmaeili.sadr@gmail.com) ارسال نمایند و در تکامل این اثر سهیم باشند. از درگاه خداوند متعال پذیرش این اثر علمی و عفو لغزش ها را مسئلت داریم.

مهدی اسمعیلی - رآبادی

عضو هیات علمی دانشگاه حضرت نوح (س)

زمستان ۱۳۹۸